

МУЗИЧНЕ МИСТЕЦТВО В КОНТЕКСТІ ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ, ЗГІДНО ПЕДАГОГІЧНИХ ІДЕЙ Г. ВАЩЕНКА

2. Білинська М. Глава літопису (Музична культура Львова) // Музика. – К., 1977. – №5. – С. 31 – 32.
3. Булка Ю.П. Музична культура Західної України // Історія української музики: В 6 т. – К.: Наукова думка, 1992. – С. 554 – 589.
4. Бурбан М. Хорове виконавство Львівщини. – Дрогобич: Вимір, 1999. – 279 с.
5. Кияновська Л.О. Галицька музична культура XIX – XX ст.: навчальний посібник. – Чернівці: Книги – XXI, 2007. – 424 с.
6. Лига В. І проросте посіяне зерно: Євген Вапняк: людина, митець, педагог. – Львів: Дивосвіт, 2001. – 112 с.
7. Лисько З. Піонери музичного мистецтва в Галичині. – Львів – Нью-Йорк, 1994. – 144 с.
8. Стельмацук С. Дмитро Котко та його хори. Статті, рецензії, спогади, документи. – Дрогобич: видавнича фірма “Відродження”, 2000.

Стаття надійшла до редакції 14.12.2009

УДК 37.036(092)

Світлана Салдан, кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри музичного мистецтва
Львівського національного університету
імені Івана Франка

МУЗИЧНЕ МИСТЕЦТВО В КОНТЕКСТІ ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ, ЗГІДНО ПЕДАГОГІЧНИХ ІДЕЙ Г. ВАЩЕНКА

У статті розглядається роль музики в естетичному вихованні молоді України за педагогічними поглядами Г. Ващенко.

Ключові слова: педагогіка, естетичне виховання, музичне мистецтво, національна школа.

В статье рассматривается роль музыки в эстетическом воспитании молодежи Украины за педагогическими взглядами Г. Ващенко.

Ключевые слова: педагогика, эстетическое воспитание, музыкальное искусство, национальная школа.

In the article a music role is examined in aesthetically beautiful education of young people of Ukraine after the pedagogical looks of Gramme.Vaschenko.

Keywords: pedagogics, aesthetically beautiful education, musical art, national school.

Постановка проблеми. Григорій Ващенко видатний український педагог, філософ, психолог, письменник, літературний критик, знавець української народної творчості – є одним із основоположників української педагогіки, належить до когорти талановитих вчених, які своєю працею розбудовували національну школу, укріплювали національну ідею побудови незалежної України.

Педагогічна спадщина Г. Ващенко, – яка довгий час свідомо замовчувалася – є справжнім скарбом української нації. У 1927 році він написав працю “Загальні методи навчання”, яку в 1933 році було кваліфіковано як вияв буржуазного націоналізму, визнано шкідливою, забороненою й вилучено з вжитку. У 1945 році разом з сім’єю він виїздить з України до Мюнхена, де обійняв посаду професора педагогіки в Українському Вільному Університеті. Згодом Г. Ващенко був обраний на посаду ректора Богословської академії, в той же час співпрацюючи зі Спілкою Української молоді (СУМ), яка відновила свою

діяльність за межами рідної землі, з Українською Вільною Академією наук та науковим товариством ім. Тараса Шевченка. Він активно співробітничав з національними органами преси: “Український самостійник”, “Шлях перемоги”, “Визвольний шлях”, “Українська трибуна”. У своїй науково-педагогічній роботі Г. Ващенко спирався на кращі здобутки з минулого, починаючи з ідей Платона та Арістотеля, середньовічних вчених – Руссо, Песталоцци, та інших педагогів, а також звертався до вітчизняної системи освіти, починаючи ще від княжих часів й Запорізької Січі, аналізував тогочасні модерні освітні течії.

Провідною ідеєю педагогічної концепції Г. Ващенко є національне виховання молоді, яке потребує створення певної системи, формування відповідного виховного ідеалу, як мети виховання. Він визначив основні складові втілення цього завдання, яке повинно було б втілитися завдяки збереженню і розвитку культурно-освітніх національних традицій на основі народної педагогіки. Г. Ващенко вважав, що гідне життя народу можна побудувати на основі християнства,

МУЗИЧНЕ МИСТЕЦТВО В КОНТЕКСТІ ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ, ЗГІДНО ПЕДАГОГІЧНИХ ІДЕЙ Г. ВАЩЕНКА

яке принесло з собою світові заповіді любові до ближнього, пошани до людини, як до образу й подоби Божої, заперечуючи насильство. Домінуючою рисою його педагогічної творчості є орієнтація на духовне життя людини, а її виховання трактував як виховання душі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Науково-педагогічну спадщину Г. Ващенко дослідники почали вивчати порівняно – недавно з середини 90-х років ХХ ст. Вона привертає увагу не тільки українських, а й зарубіжних учених. Дослідження окремих педагогічних аспектів займалися О. Вишневський, Г. Васянович, В. Герасименко, О. Падалка, А. Погребний, В. Яковенко та інші.

Мета даної статті проаналізувати погляди Г. Ващенко щодо призначення музичного мистецтва в системі естетичного виховання молоді.

Виклад основного матеріалу. Основні засади естетичного виховання викладені в роботах Г. Ващенко: “Засади естетичного виховання”, “Виховна роль мистецтва”, “Тіловиховання як засіб виховання волі і характеру”, які разом з працею “Виховний ідеал”, написано для СУМ, – складають повний курс педагогіки та відповідають духовним ідеалам українського народу.

Зasadничі погляди Г. Ващенко на виховання молоді ґрунтуються на освітньо-виховних системах, створених протягом століть від античних до наших часів. Ці загальнолюдські цінності впливають з християнського гуманізму та патріотизму. Саме ці ідеї лягли в основу педагогічної системи Г. Ващенко, яка поєднала європейські гуманістичні традиції з урахуванням багатовікових традицій української педагогіки. Український виховний ідеал мав найбільше відповідати українській виховній традиції та проблемам сучасного виховання. У своїх працях Г. Ващенко розглядав педагогічні та психологічні основи формування повноцінної, гармонійно розвиненої, національно свідомої, духовно багатой особистості.

Значну роль Г. Ващенко відводить естетичному вихованню української молоді, як складової гармонійного розвитку людини, називаючи його одним із складних питань. Він зазначає: “Складність його в першу чергу залежить від того, що не всі однаково розуміють саме поняття краси, яке лежить в основі естетики” [3, 5].

Спираючись на вчення Платона і Арістотеля, він підкреслює точку зору античних мислителів щодо важливого питання співвідношення чи співставлення між “красою і добром або між естетикою і мораллю” [3, 7]. Інакше кажучи: чи може бути аморальне естетичним? Близьким

Г. Ващенко є вислів Арістотеля, який визначав красу як гармонію або єдність, – у всій її різноманітності. Високо оцінюючи виховну роль музики грецький мислитель різко критикував виховну практику, яка була в державах Криту і Спарти, де головну увагу наділяли воєнній та фізичній підготовці. Гармонія тілесного і духовного була для античного мислителя принциповою вихідною точкою виховання людини, що є можливим, на його думку, лише в поєднанні взаємовпливу музики і фізичної досконалості. На думку педагога, аморальне назвати естетичним не можна. Як у реальному житті, так і в мистецькому творі немає краси, якщо у ньому відсутні Добро, Правда, Істина. Там, де немає моральності, там немає краси. “Не можна назвати мистецьким твір в якому перекручується дійсність, особливо, коли вона перекручується свідомо” [3, 7].

Г. Ващенко підкреслює, що естетичне виховання молоді має відбуватися на творах, в яких краса поєднується з високою мораллю. Паралельно він відзначає негативний вплив творів, які проповідують культ насильства та розпусти. Він вказує на необхідність звертатися до культурно-естетичного духовного надбання українського народу, які треба використовувати у виховному процесі. Це твори українських письменників, поетів, митців. Та для сприйняття справжнього мистецтва потрібний певний інтелектуальний і почуттєвий розвиток. Емоційне сприйняття художнього твору потребує не просто творчості, а й творчої уяви в чуттєво-образній формі. Якщо цього немає, то навряд чи пробудяться в людині естетичні потреби, інтереси, чи відбудеться стійка фіксація сприйняття предметів і явищ мистецтва.

Услід за Кантом, Г. Ващенко переконаний в існуванні міцного зв’язку, який існує між наукою, мораллю і мистецтвом. Краса, за Г. Ващенко, є символічним зображенням моралі. Без моралі краса не може існувати.

Вплив мистецтва на народні маси значно більший, ніж науки. Педагог це пояснює двома причинами: “Мистецтво далеко приступніше для розуміння, ніж наука, бо воно оперує конкретними живими образами. Крім того, мистецтво охоплює всю людину в цілому, її думки, почуття і волю, тим часом коли наука переважно впливає на мислення. Особливо сильний вплив на почуття має музика, причому цей вплив безпосередній” [3, 58]. У цьому педагог бачить відмінність музичного мистецтва від літературних творів чи малярства, які спочатку викликають у свідомості певні уявлення, а потім уже через них – почуття;

МУЗИЧНЕ МИСТЕЦТВО В КОНТЕКСТІ ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ, ЗГІДНО ПЕДАГОГІЧНИХ ІДЕЙ Г. ВАЩЕНКА

на відміну від них, музика викликає почуття незалежно від уявлень "...чуючи веселий танок, я можу в такт притупувати ногами, а в той же час у моїй свідомості може зовсім не бути відповідних образів або ці образи можуть бути зовсім невиразними" [3, 59].

Г. Ващенко вказує на велику роль музики в житті людства, про що свідчить застосування її у всіх галузях життя: в побуті, релігії, в розвагах, у мирній праці й на війні. Материнська колискова пісня звучить над людиною перші дні її життя, і її естетичний вплив для виховання дітей наймолодшого та дошкільного віку педагог вважає основним засобом виховання. "Дитина не розуміє слів, але її мелодія глибоко западає в душу дитини і зворушує її тим більше, що пісню співає наймиліша для дитини істота, рідна мати [3, 13]". Під звуки пісні людина працює, під звуки маршів вояки бадьоро йдуть у бій, не думаючи про смерть, а лише про перемогу над ворогом. Високо оцінював педагог пісенний фольклор і художні твори класиків української літератури, мистецтва, вважаючи, що разом узяті вони розкривають ідеал людини, ідеал українця від давніх часів княжої доби до сьогодення.

Педагог звертає увагу на використання музики на уроках у загальноосвітній школі, зокрема на заняттях з української літератури. Як приклад, він наводить урок, на якому педагог, подаючи матеріал п'єси "Назар Стодоля" Т. Шевченка, використав музичний супровід вечорниць. У результаті, учні, як зачаровані сприймали твір і не дивлячись на те, що заняття було закінчене, довго не хотіли покидати клас.

Г. Ващенко вказує також і на негативний вплив мистецьких творів, нагадуючи ще слова Платона, який, своєю чергою, звертаючи увагу на те, що держава зобов'язана дбати про добробут і моральний стан громадян, вимагав суворої цензури над творами мистецтва і вважав, що "...з допомогою музики можна впливати на душу, бо хороша музика може її покращити, а погана зіпсувати. Такий вплив греки називали психагогією, або керуванням душі" [9, 73].

Педагог підтримує Платона в тому, що "цензура мусить пропускати лише такі твори, що корисно впливають на суспільство, й забороняти твори шкідливі" [3, 59]. Хоча в той же час педагог застерігає від можливих зловживань, які можуть звести нанівець свободу громадян.

Г. Ващенко підкреслює першорядну роль митця, оскільки мистецька праця різноманітна, звідси є різноманітним вплив її на вдачу людини. Особа митця виявляється в кожному його творі. Читаючи книгу чи слухаючи музичний твір "...ми вступаємо з авторами їх в безпосередне

спілкування, ми ніби розмовляємо з ними, живемо їх думками й настроями. Мистець ніби розкриває нам свою душу" [3, 60]. І якщо ця душа є брудною, то вона, відповідно, забруднить і душу людини, яка сприймає.

Мистецька діяльність, вважає Г. Ващенко, по-різному впливає й на психіку митця залежно від того як він сам ставиться до неї. З цього погляду він розділяє митців на дві категорії. До першої він відносить тих авторів, які ставлять до себе високі вимоги й дивляться на свою діяльність, як на вищу й відповідальну службу суспільству. А до другої – тих, що в мистецтві вбачають лише шлях до матеріального забезпечення або до популярності і не визнають за собою ніяких обов'язків перед суспільством. Відповідно, мистецька діяльність формує й особистість митця. Г. Ващенко вважає, що його основною рисою має бути висока принциповість, відданість високій меті служіння народові. На першому плані має стояти не власна особа з її егоїстичними інтересами, а народ, служіння йому, а не своєму особистому самолюбству.

Проте педагог застерігає, що мистець не повинен пристосовуватись до поглядів громади і виконувати волю тих, хто керує народом. Мистецька творчість, на його погляд, повинна бути вільною, а мистець не повинен підлягати наказам, навпаки, він сам духовно керує суспільством. Саме у цьому і полягає вага мистецької творчості. Він наводить, як приклад, спів Бояна із "Слова о полку Ігоревім", який співає, як йому наказує власне натхнення. Тому він називається віщим. Шевченковий Перебендя, як вільний творець, стоїть вище загалу, своєю натхненною піснею він служить народові. Г. Ващенко зазначає, що таких митців можуть не оцінити сучасники. Але їх неодмінно оцінять наступні покоління "як дійсних учителів народу, що показують йому шлях до правди і добра" [3, 63].

На думку педагога, питання про напрямки розвитку мистецтва, зокрема і музичного, є актуальним особливо для народів, що борються за право творити власне національне, політико-культурне життя. До них належить і український народ, у визвольних змаганнях якого велику роль відіграло мистецтво, особливо письменство і музика. "Своїм досягненням в національній боротьбі український народ великою мірою зобов'язаний таким поетам і письменникам, як Шевченко, Франко і ін. і таким музикам, як Лисенко, Стеценко, Леонтович. Навпаки, цій боротьбі заважають і будуть заважати більшість творів наших "модерністів". Особливо ті з них що наповнені порнографією й цинізмом. Такі твори – це злочини перед нацією" [3, 68] Г. Ващенко,

ЗНАЧЕННЯ НАРОДНОЇ ПІСНІ У РОЗВИТКУ ВОКАЛЬНИХ НАВИЧОК СПІВАКІВ

проте, не закликає молодих митців копіювати творчість старших майстрів як і з боку змісту, так і форми. Але неодмінною властивістю твору має бути гармонія між змістом і формою, а метою – високе і вільне служіння народу, що є надзвичайно актуальним до наших днів.

Висновки. Як бачимо, передові ідеї Г. Ващенка щодо значення естетичного виховання та ролі музики в ньому цікаві з позиції їх сучасного осмислення, є важливими в застосуванні для розв'язання вкрай необхідних завдань нашого сьогодення, – адже ми дотепер перебуваємо на шляху розбудови власної незалежної держави, в якому найважливішим чинником має бути побудова високодуховного, гармонійно розвинутого суспільства.

1. Ващенко Г. *Виховання волі і характеру*. Київ: вид-тво “Школяр”, 1999. – 389.

2. Ващенко Г. *Виховний ідеал*. – Полтава, 1994. – С. 174 – 175.

3. Ващенко Г. *Основи естетичного виховання*. – Мюнхен; Лондон. – 1957. – 46 с.

4. Ващенко Г. *Праці з педагогіки та психології*. – К., 2000. – Т. 4. – С. 3 – 6.

5. Ващенко Г. *Проект системи освіти в самостійній Україні*. – Мюнхен, 1957. – С. 40 – 45.

6. Генпош О. *Ім'я повертається*. З нагоди 120-річчя Григорія Ващенка // *Освіта*. – 1998. – 24 червня – 7 липня. – С. 10 – 11.

7. Зайченко Г. *Педагогічне кредо*. З нагоди 120-річчя Григорія Ващенка // *Освіта*. – 1998. – 24 червня – 7 липня. – С. 10 – 11.

8. Коваленко Є.І. *Історія зарубіжної педагогіки*. Хрестоматія. – К., ІСДО, 2006. – 659 с.

9. Татаркевич В. *Антична естетика*. – М.: Мысль, 1977. – С. 73.

10. *Традиційний український ідеал людини в контексті народної поезії та літератури* // *Нар. творчість та етнографія*. – 1995. – № 2 – 3.

Стаття надійшла до редакції 02.12.2009

УДК 371.048.4

Олександр Дещенко, асистент кафедри теорії і методики трудового і професійного навчання
Глухівського національного педагогічного університету
імені Олександра Довженка

КЛАСИФІКАЦІЯ МОТИВІВ ШКОЛЯРІВ ПРИ ВИБОРІ ПРОФЕСІЇ

У статті розглянуто класифікацію мотивів професійного вибору учнів різних вікових груп, а також: показано вплив кожної з груп мотивів на професійний вибір молоді.

Ключові слова: професійний вибір; мотивації при виборі професії; соціальні; моральні; естетичні; пізнавальні; творчі; пов'язані із змістом праці (професії); матеріальні; престижні; інші утилітарні мотиви.

В статье рассмотрена классификация мотивов профессионального выбора учеников разных возрастных групп, а также: показано влияние каждой из групп мотивов на профессиональный выбор молодежи.

Ключевые слова: профессиональный выбор; мотивации при выборе профессии; социальные; моральные; эстетические; познавательные; творческие; связанные с содержанием труда (профессии); материальные; престижные; другие утилитарные мотивы.

Classification of reasons of professional choice of students of different age groups is considered in the article, and also shown influence of each reason-groups on the professional choice of young people.

Keywords: professional choice; to motivation at the choice of profession; social; moral; aesthetically beautiful; cognitive; creative; labours related to maintenance (professions); material; prestige; other utilitarian reasons.

Постановка проблеми. Споконвіку люди розуміли, що підготовка молоді людини до праці і вибору професії повинна бути відповідальною ланкою в плануванні її життєвого шляху. Ще у III віці до н.е. китайський філософ Гуан Цзи сказав: “Якщо плануєш на один рік, тоді сій зерно. Плануєш на десять років –

саджай дерева. Якщо ж плануєш на все життя, тоді навчай і наставляй людей!”.

Важливим життєвим вибором кожної молоді людини є вибір професії.

Питання “Ким бути?” – це рівняння з багатьма невідомими, від правильного рішення якого багато в чому залежить вся подальша доля людини.